

Rapport over ophold på Det danske institut i Athen 2.-28. februar 2017

Skrevet af Trine Stauning Willert

Ølsted, 3. marts 2017

Det har været et umådelig berigende ophold og jeg vil gerne på det varmeste takke Institutets ledelse og bestyrelse samt Velux-fonden for denne enestående mulighed for at arbejde med min forskning, styrke mit netværk og udvide mit kendskab til mange aspekter af det yderst levende og kreative græske kulturliv.

Formålet med mit ophold var tofoldigt:

- 1) Som følge af lukningen af Grækenlandsstudier på Københavns Universitet arbejder jeg på at rejse midler til etablering af et græsk kulturinstitut i København. Opholdet i Athen skulle bruges til dels at skabe kontakt til mulige finansieringskilder i form af græske fonde og institutioner, dels at afsøge den græske kunstscene (musik, teater, litteratur, billedkunst mm) med henblik på at sammensætte et kulturprogram til et institut eller enkeltstående græske kulturarrangementer i Danmark
- 2) I den afsluttende fase af mit Carlsberg-finansierede forskningsprojekt *Greek Literature between Ottoman Heritage and European Orientation* (<http://modernity.ku.dk/research/>) skulle opholdet bruges til inkludere interviews med forfattere som skriver historiske romaner om den osmanniske periode samt at opsøge manifestationer af osmannisk kultur i nutidig græsk kultur, primært i form af fornyet interesse for osmannisk arkitektur og musik.

Jeg kan med glæde konkludere at det under mit ophold er lykkedes mig at arbejde med begge formål. Det har været fire uger fyldt med intense kulturoplevelser og møder med fantastiske mennesker. Derfor kan det næsten ikke være anderledes end at det trods gode intentioner ikke er lykkedes mig at få skrevet så meget som jeg håbede på manuskriptet til den monografi som mit forskningsprojekt skal munde ud i. Det er heldigvis godt på vej og al den inspiration jeg har med hjem fra opholdet gør det meget motiverende at gå i koncentreret skrive-mode herhjemme uden Athens fristelser til at aflede opmærksomheden.

Jeg kan umuligt rapportere om alle de spændende oplevelser og møder opholdet har givet mig, men jeg vil forsøge at fremhæve nogle af dem som gjorde størst indtryk. Selvom de to formål på flere måder er overlappende (fordi den stigende interesse for det osmannisk ikke blot er relevant for mit forskningsprojekt, men også i høj grad er en del af det levende græske kulturliv, som et kulturinstitut i Danmark skal formidle), vil jeg i fremstillingen herunder først skrive om mine oplevelser relateret til arbejdet med kulturinstituttet og derefter om det man kunne kalde mit osmanniske feltarbejde. Til slut vil jeg nævne et par kulturoplevelser, som ikke direkte har tilknytning til de to projekter.

Oprettelse af et græsk kulturinstitut i København:

En af de første af Athens mange nye kulturinstitutioner, jeg besøgte, var naturligvis det imponerende Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (<http://www.snfcc.org/default.aspx>). Jeg var på en 1,5 time lang veltilrettelagt guidet tur i det nye nationalbibliotek og den nye opera. Alt er indrettet efter en standard som kan måle sig med verdens bedste kulturhuse og selvom arkitekten Renzo Piano er italiener, er der med dominansen af eg og andre lyse træsorter noget meget skandinavisk over bygningerne indvendig (vi stødte også på et par Arne Jacobsen svaner), mens det udvendige indtryk er mediterrant, hvilket også understreges af den store park på bygningernes tag, som er udviklet specielt for at fremhæve diversiteten i middelhavsvegetation.

Da Stavros Niarchos fonden pt er den fond, der yder størst støtte til sociale og kulturelle projekter (alene byggeriet af kulturcenteret har et budget på over 600 mio euro og det siges at hele den græske sundhedssektor bæres oppe af donationer fra fonden), er det oplagt at søge den fond som primær sponsor for et græsk kulturinstitut i Danmark (med et til sammenligning beskedent budget på ca. 1 mio euro for en femårig periode). Derfor har jeg under mit ophold haft kontakt til flere personer med indsigt i hvordan fonden opererer for at kunne forberede fondsansøgningen bedst muligt. De vigtigste kontakter er en advokat som arbejder for fonden og Nationalbibliotekets bestyrelsesformand, som fonden rådfører sig med i ansøgninger vedrørende kulturelle projekter.

For at få indsigt i driften af statsstøttede græske kulturinstitutioner (Berlin, Washington, Alexandria, Trieste, Sofia, Bucharest, Beograd, Tirana og Odessa) fik jeg et møde i stand med præsidenten for Hellenic Foundation for Culture. Der er stor velvilje til at støtte og samarbejde med et kulturinstitut i København, men ingen penge. Det er dog ikke uvæsentligt at kontakten nu er etableret.

Derudover mødtes jeg med en bred vifte af kunstnere indenfor litteratur, musik og film samt akademikere og universitetsledere, som nu også er bekendt med projektet og vil kunne fungere som netværk for det nye kulturinstitut.

Forskningsprojekt om fornyet interesse for den osmanniske fortid:

I forbindelse med mit forskningsprojekt om den stigende interesse for Grækenlands osmanniske fortid holdt jeg inspirerende møder med flere osmannologer og en musiketnolog, hvorigennem jeg fik yderligere indsigt i det hastigt voksende felt af osmanniske studier. Jeg blev endvidere inviteret med i et netop lanceret netværk for osmannologer: *Histories, Spaces and Legacies in the Transition from the Ottoman Empire to the Greek State* med base på den Franske Skole (École Française d'Athènes).

Jeg var også ude 'i virkeligheden' og opleve hvordan det osmanniske præger Athens kulturliv. Jeg var til tre koncerter (Viktoria Taskou m.fl., Sinafi Trio og Nikos Andrikos m.fl.) med traditionel musik som alle trak på den osmanniske musiktradition. Det var fascinerende at se de ekstremt dygtige og dedikerede unge musikere, hvoraf de fleste har studeret osmannisk musik i teori og praksis i Istanbul eller Izmir og kan synge på flere osmanniske sprog, dvs. udover græsk også osmannisk tyrkisk, armensk, kurdisk, ladino eller hebraisk. Instrumenterne der typisk spilles på er oud, saz, ney, kanonaki, bedir mm. Udover musikkens høje kvalitet var det interessant at studere

publikum, som især til den ene koncert var koncentreret på en måde jeg sjældent før har oplevet til en græsk koncert. Det var et publikum i alle aldre og musikken trak på den lærde osmanniske musiktradition Sarkía.

Jeg opsøgte også de to eksisterende moskeer fra den osmanniske periode: Tzistarakis moskeen (1759) på Monastiraki-pladsen og den nyligt restaurerede Fethiye moske (1670) tæt ved Vindenes Tårn. Desværre var begge lukkede for offentligheden (i visse kredse er der stor modstand mod åbningen (og restaureringen) af de historiske moskeer, fordi de menes at ville kunne tiltrække muslimer, som disse nationalistiske grupper ikke ønsker i byens centrum, endsige overhovedet i Grækenland).

På Benaki- museets afdeling for islamisk kunst var der mange fine genstande i de fire rum fordelt på fire etager, men det var slående hvordan osmannisk islamisk kunst og islamisk kunst og arkitektur i Grækenland var fraværende. Fokus var på tidlig osmannisk kunst og håndværk, persisk og nordafrikansk kunst. Så det var ikke her den osmanniske revival skulle findes. Til gengæld kan et besøg på museets tagterrasse-cafe varmt anbefales pga. udsigten til Akropolis, Philopappos-højen, kirkerne og Gazi-området.

I Plaka er der to fint restaurerede bygninger fra den osmanniske periode. Den ene er Vindenes Badehus (Loutro), som er gennemrestaureret og åbnet i 1998. Restaureringen og de få udstillede genstande bærer præg af en yderst nostalgisk tilgang til perioden og aktiviteterne omkring badehuset. Den anden er det helt ny-restaurerede byhus tilhørende den indflydelsesrige Benizelos-familie. Huset/museet er endnu ikke åbent for offentligheden, men jeg fik mulighed for at deltage i en guidet tur. Bygningen er flot restaureret og siger meget om dagliglivet i en velstillet græsk familie i det osmanniske Athen, men det var slående at guiden fokuserede på Athens præ-osmanniske historie (som der også er levn fra omkring boligen, bl.a. i form af den sen-romerske fæstningsmur) og på en datter af familien Benizelos, nonnen Philothei (1522-1589), som udførte velgørehedsarbejde og oprettede pigeskoler for både kristne og muslimske piger. Hun døde som følge af den mishandling hun blev udsat for af muslimske mænd (den sædvanlige græske version, f.eks. på wikipedia, kalder dem tyrkere, selvom der på dette tidspunkt ikke findes en etnisk gruppe under det navn) og blev derefter helgenkåret af den ortodokse kirke. Igen var det interessant at se den store publikumsinteresse, selvom denne tur havde en mere national karakter end de tre koncerter med tydeligt osmannisk fokus.

Andet arbejde og kulturelle oplevelser:

Udover de ovennævnte kulturelle og forskningsrelevante oplevelser deltog jeg i bestyrelsesmøde i European Society for Modern Greek Studies som afholdtes på Det svenske Institut og som omhandlede selskabets store konference der afholdes ved Lunds Universitet i oktober 2018. Jeg er medarrangør af konferencen sammen med lektor i nygræsk Vasilis Sabatakakis og på mødet blev jeg valgt som koordinator for den videnskabelige komité. Det er en meget vigtig konference fordi studiet af græsk sprog, kultur og historie er truet på stort set alle universiteter i Europa og fordi selskabets konferencer hidtil ikke har formået at fungere som et forum for et tættere samarbejde

mellem Grækenlandsforskere ved de europæiske universiteter. Det var godt at opleve at den nye bestyrelse er indstillet på at ændre den måde konferencen, som afholdes hvert fjerde år, afvikles og at alle er enige om at denne begivenhed skal profilere Grækenlandsstudier i Europa og medvirke til at booste faget og skabe øget samarbejde på tværs af lande og faggrænser. Europa har mere end nogensinde brug for forskning i og viden om Grækenland og derfor er lukning af uddannelser og forskningsmiljøer, som det bl.a. er sket i København, helt forkert.

Under dette ophold besøgte jeg for første gang det flotte udstillings- og festivalområde i Gazi kaldet Technopolis. Her så jeg udstillingen GR80s om Grækenland i 1980'erne sammen med en ph.d.-studerende, som skriver et bidrag til en bog, jeg redigerer. Vi fik en guidet tur med en skuespiller som fik os til at (gen)opleve 80'er-kulturen. Det var meget underholdende og for mit vedkommende lidt nostalgisk.

Udover mit meget store græske netværk har jeg under opholdet haft stor glæde af mine medstipendiater. I huset på Herefondos har det været en stor fornøjelse at lære skuespiller og graphic novelist Mira Noltenius og klassisk arkæolog Annette Højen at kende. Som den af os med størst kendskab til det moderne Grækenland har jeg været så privilegeret at kunne dele min viden og indføre dem i mindre kendte aspekter af græsk kultur og historie. Til gengæld har jeg gennem deres viden og tilgang til byen fået blik for sider og tider af Athens landskab og historie, som jeg ellers ikke har givet tilstrækkelig opmærksomhed.

Af beboerne i Parthenonos var det fascinerende at høre om Jonas Sørensens performance-kunstprojekt om uldens og vævningens historie og få indblik i hvad der rør sig i græske kunstmiljøer i forbindelse med documenta 14 udstillingen som delvis afvikles i Athen dette forår under mottoet Learning from Athens.

Også religionshistoriker Tao Thykier Makeeff boede i Parthenonos og kunne invitere til overværelse af Dionysos-optog kaldet Fallofória med den neo-paganistiske gruppe Labrys, som han laver feltarbejde hos. Det var meget festligt at opleve og også fascinerende at se den nutidige tilbedelse af antik religion. Mindre festligt var det næste dag, hvor jeg tilfældigt kom forbi samme sted foran Herodes Atticus teatret, hvor Dionysos-optoget startede. Her var samlet en stor gruppe mennesker, som stod i cirkler med hinanden i hænderne rundt om en mand, som reciterede en slags trosbekendelse, som blev gentaget af folkemængden. Der var en del politi til stede og mange civile vagter, som fik situationen til at føles utryk. Jeg kunne ikke se tegn på at det var Gyldent Daggrø tilhængere, men det hele bar præg af en autoritær bevægelse. Det viste sig, at det var en seance arrangeret af svindleren Artemis Sorras, som har startet et nationalistisk parti og som påstår at han har 600 mia euro (til sammenligning har Bill Gates 'kun' 85 mia dollars), som han vil redde Grækenland med. Man kan le ad denne vanvittige mand, men jeg lo ikke da jeg oplevede ham og hans følge messe trosbekendelsen om 'det hellenske menneske som vil modtage det guddommelige lys' etc. Det minder for meget om fortidens ekskluderende ideologiske massebevægelser.

Af andre oplevelser som står stærkt vil jeg nævne kontrasten mellem det dybt nedslående bybillede med de mange tiggere og hjemløse, hvis sovepladser er åbenlyse overalt i Athens gader og de fortsat eksisterende luksuriøse butiksfacader samt de fyldte cafeer, barer og restauranter.

For at slutte i en optimistisk tone, må jeg sige at jeg endnu engang er blevet bekræftet i hvor stærkt den musikalske tradition står i det græske kulturliv. Udover de ovenfor nævnte 'fagligt relevante' koncerter, var jeg til flere koncerter og musikoptrædener og det var slående at se den kulturelle kraft som musikken har på tværs af generationer og kulturelle traditioner. Der er megen nostalgi i den fælles dyrkelse af den gamle musik (fra 1950'erne-1980'erne), men det er ikke nødvendigvis en dagdrømmerisk reaktionær nostalgi. Musikken fungerer snarere som et erindrings-reservoir, hvor fortiden huskes og sætter nutiden i perspektiv, især fordi så meget af den græske sangskat er forbundet med ideologiske positioner og markante politiske perioder i landets historie.

Konklusionen på mit ophold må være, at Grækenland stadig og måske mere end nogensinde er modsætningernes og paradoksernes land; det land og den kulturelle tradition som nu i snart 30 år har fascineret mig og givet stof til studier og refleksioner over det europæiske, kulturel synergi, splittelse, lidelse og skaberkraft. Opholdet har bekræftet mig i, at det er vigtigt at fortsætte med at formidle denne fascination og at jeg derfor er nødt til at finde ny en ramme for denne formidlingsopgave nu hvor Grækenlandsstudier på KU er lukket.